

5. תוספות מסכת בכורות דף כ עמוד א

ורבי יהושע סבר חוששין לטינוף - וא"ת הא קא מסקינן לקמן דרבי יהושע לא חייש למיעוטא כדדייק מתני' דיצתה מלאה ר' יהושע אומר אינה חוששת וא"כ היכי חייש הכא למיעוטא דמטנפות ועוד דבכי האי גוונא דהכא אפילו ר"מ לא חייש כדאמר בריש פרק בתרא דיבמות (דף קיט:): היכא דאיכא רובא וחזקה הוי המיעוט מיעוט דמיעוטא והכא איכא רובא דאין מטנפות וחזקה שהיא בחזקת שלא ילדה וי"ל דמ"מ לא הוי ודאי בכור שניתן לכהן דאיכא חזקת ממונא דעדיפא והמוציא מחבירו עליו הראיה ואפילו לרב דאזיל בממונא אחר הרוב בההיא דהמוכר שור לחבירו ונמצא נגחן (ב"ק דף מו.) היינו משום דאמר קים לי בנפשאי שאני מן הרוב א"נ יש לחלק בין ממון שאין לו תובעין לממון שיש לו תובעין ומיהו היא קצת תימה דלענין ללקות בגיזה ועבודה ולענין ליקרב למזבח חשיב ודאי בכור דאזלינן בתר רובא וחזקה ולענין נתינתו לכהן יחשב ספק ונראה לתרץ דלהכי חיישינן למיעוטא דמטנפות משום דרוב בהמות מתעברות כשמגיעות לזמן שראויות להתעבר בו (מתעברות).

6. הערות מהרב אלישיב

אי שייך בספק בכור לחלק הממון מהאיסור

ור' יהושע סבר חוששין לטינוף. ומקשים התוס' והא ס"ל לר"י דלא חיישינן למיעוטא ועוד דהכא הוה רובא וחזקה דמיעוטא לא הוה אלא מיעוטא דמיעוטא דבכה"ג מודה ר"מ. ותירצו התוס' דמ"מ לאפוקי ממונא לא מפקינן דרוב אין מוציא ממון. ותמהו התוס' דלענין ללקות בגיזה ועבודה וליקרב למזבח חשיב ודאי בכור דאזלינן בתר רובא וחזקה, ולענין נתינתו לכהן יחשב ספק, (ונראה דאין כוונת התוס' לסברת ההפלאה בשילהי פ"ק דכחוכות דכתב לייסד שם דבכל מילי דהוכרע מדין רוב שכן הוא. אי"כ כל תוצאה שיהא מזה להבא אפילו הכרעה לגבי ממון ודאי אזלינן בתריה וכגון שהוכרח שפלוני אביו הריהו חייב לענין מכה אביו הי"ג דנאמר דאביו הוא כשיהא נוגע לענין ממון כיון דהוכרע כבר, אך אין זה כוונת התוס' כאן דכל דברי ההפלאה הם שכבר הוכרע שהוא אביו לענין איסורא, אי"כ כל ספק ממון שנוגד אח"כ נמי מוכרע כיון דכבר הוכרע שהוא אביו ולא איכפ"ל דהוכרע הדבר עפ"י רוב, דמ"מ הוכרע הוא. משא"כ כאן ספק על האיסור וספק על הממון באין כאחד ולא הוה הכרעה שנאמר דגם בממון שנלך אחריי.)

אלא נראה דכוונת התוס' היא דכאן כל ענין הקרבתו למזבח ואיסור גיזה ועבודה הוא קשור בקשר לא ינותק עם מה ששייך הוא לכהן דברין הקרבתו למזבח הוא מפני שהוא של כהן, וזה מה שיש לכהן בו והם הולכים יחדיו לא ינותקו, לכן הוה פשיטא ליה להתוס' שלא שייך לחלק בין ההכרעות דלגבי מזבח נקטינן שהוא ודאי בכור ולא לגבי נתינה לכהן והרי הדברים אינם מתחלקים.

אבל הרמב"ם תירץ תירוץ התוס' ולא איכפ"ל מתמיהת התוס' דס"ל דהדברים מתחלקים ודו"ק.

7. רא"ש מסכת בכורות פרק ג

א ... והכא בחוששין לטינוף קמיפלגי. רבי ישמעאל סבר אין חוששין לטינוף ור' יהושע סבר חוששין לטינוף. ואיכא דאמרי במטנפת חוזרת ויולדת בתוך שנתה קמיפלגי ר' ישמעאל סבר מטנפת אינה חוזרת ויולדת בתוך שנתה והא מדאוליד ודאי לא טינפה. ור' יהושע סבר מטנפת חוזרת ויולדת בתוך שנתה. והלכתא כר' יהושע דסבירא ליה דתוך שנתה נמי ספק הוי דחיישינן לטינוף ומטנפת חוזרת ויולדת בתוך שנתה. דר' עקיבא דמתני' קאי כוותיה והוה ליה ר' ישמעאל יחיד. ואע"ג דקיימא לך בעלמא כרבנן דאזלינן בתר רובא. סבירא לך הכא דטינוף לאו מיעוטא הוא שהטינוף דבר מצוי הוא כד פירש ה"ר יונה ז"ל. וקשה דהש"ס קרי ליה מיעוטא. וי"ל כמו שפירש רש"י דאיכא רובא דמסייע למיעוטא דמטנפות. דרוב בהמות מתעברות כשמגיעות לזמן שראויות להתעבר וזו ודאי נתעברה בזמנה וטנפה. וכן צריך לומר כי היכי דלא תיקשי דר' יהושע אדרבי יהושע דהכא אמרינן דחייש למיעוטא ולקמן אמרי' דלא חייש למיעוטא בההוא דיצתה מליאה ר' יהושע אומר אינה חוששת. הלכך חוששין לטינוף והלוקח בהמה מן העובד כוכבים הוי ספק בכור ויאכל במומו לבעלים. ואפי' למאן דלא חייש למיעוטא דמטנפת מודה הוא שאינו נותן לכהן שאין הולכין בממון אחר הרוב (ב"ק מו א) ואפי' לרב דאזיל בממון אחר הרוב. בההיא דהמוכר שור לחבירו ונמצא נגחן (שם). היינו משום דא"ל קים לי בנפשי שאיני מן הרוב. אי נמי משום דהוי ליה ממון שאין לו תובעין:

8. רמב"ם הלכות בכורות פרק ד הלכה י

בהמה דקה שהפילה עובר שעדיין לא נתבאר צורתו הרבה וניכרת לכל וזהו הנקרא טינוף, אם אמרו הרועים עובר הוא אלא שנפסדה צורתו הרי זו פטורה מן הבכורה וצריך להראותו לרועה חכם, לפיכך הלוקח בהמה מן הנכרי אפילו היתה קטנה וילדה אצלו בתוך שנתה הרי זה ספק בכור שמא טינוף הפילה ברשות הנכרי, וכן בהמה גסה שהפילה שליח הרי זו סימן וולד שאין

שליא בלא ולד ונפטרה מן הבכורה, ומותר להשליך אותה השליא לכלבים שאין מתקדש בבכורה אלא זכר וחזקת הנולדים מחצה זכרים ומחצה נקבות, וכבר ביארנו שהזכר שאין בו מקצת סימני אמו אינו מתקדש בבכורה ונמצא מיעוט הנולדין הן המתקדשין בבכורה ואין חוששין למיעוט, אבל בהמת קדשים שהפילה שליא תקבר [שהנקבות בה זכרים].

9. שו"ת תשב"ץ חלק ב סימן קא

שאלת ראובן בא לעירו בתחלת חדש כסליו אחר שעמד חוץ משם קרוב לשנה ונתעברה אשתו וכשהי' סוף אדר שני הפילה אשתו מחמת שנשאה משא כבד והנפל היה נגמר כבן שבעה באיבריו ובכה מעט וחיה קרוב ליי"ב שעות ויצא קול בעיר שאי אפשר שמתחלת חדש כסליו עד חצי אדר שני שאינם ה' חדשים גמורים ישמיע קול וחששו שמא היתה מעוברת מזנות ואתם בדקתם באשה אם יש בדדיה שפע חלב ולא נמצא לה כלום והשאלה היא אם יש לחוש לאוסר' על בעלה מפני גדלות הנפל ובכיתו לא שיש לאשה עדות ולא רננה מזנות ולא מדבר מכוער. וגם הבעל אינו חושש לה לפי שהיא מוחזקת אצלו בצניעו' וגם כי אמה דרה עמה בביתה... **אבל אני ראיתי שנשתנה הענין בדורנו זה.** כמו שכתבו התוס' ז"ל שהרב' דברים נשתנו מטבעיהם בשניו הדורות שהם אומרים (ע"ז כ"ד ע"ב) שאין פרה וחמורה יולדת תוך ג' שנים והוא להם זה מופת חותך לענין בכור שהוא לכהן ובדורו' הללו קודם לזמן זה יולדות **וכן ענינים אחרים טבעיים אין אנו מוצאים אותם נוהגים על דרכי חכמים ז"ל.** והאמת שהמופת שלך בשפע החלב הוא מופת אמתי. ואני אומר עוד שהכל תלוי בבעל אם הכיר לה הריון תכף בבואו וקודם לתשעים יום או כמו בהריונות אחרים:

10. רמב"ם הלכות בכורות פרק ד הלכה ח

לקח בהמה מניקה מן הנכרי אינו חושש שמא בנה של אחרת היא מניקה אלא הרי זו בחזקת שילדה, ואפילו היה זה שמניקה כמו מין אחר ואפילו כמין חזיר הרי זו פטורה מן הבכורה, וכן בהמה שהיא חולבת פטורה מן הבכורה שרוב הבהמות אינן חולבות אלא אם כן כבר ילדו.

11. שולחן ערוך יורה דעה הלכות בכור בהמה טהורה סימן שטז סעיף ג

וכן בהמה שהיא חולבת, פטורה מהבכורה, <ב> שרוב הבהמות אינן חולבות אא"כ ילדו. הגה: ה' ויש אומרים דאין סומכין על מה שהיא חולבת (טור בשם ה"ג והגהות מרדכי פרק האשה), **וכן פסקו האחרונים (מהרא"י בפסקיו סימן קס"ו /קס"ז/ ובת"ה סימן רע"א ומהרי"ו סימן קע"ד),** וכן נוהגין בכל מדינות אלו. (ב) מיהו <ג> אם יש עוד צד היתר לזה, (ג) <ד> או שעובד כוכבים מסיח לפי תומו ו] שלא להשביח מקחו, ואומר שילדה, סומכין להתיר. ודוקא בפרות, ובמקום שלא נשמע שחולבות בלא ולד; אבל בעזים, שדרך שחולבות בלא ולד, לא סמכין על כך ז' ז] אפילו במקום (ד) דאיכא ספק ספקא, כגון שילדה ב' ואיכא למימר אכל אחד דאינו בכור, <ה> אפילו הכי אסור (פסקי מהרא"י סימן ק"ל). **ונ"ל דבמקום דאין דרך העזים בכך, או שדרך הפרות בכך, אין לחלק, ויש לחקור אחר זה.**